

W. E. Meijerink

Ligging en grootte

Het landgoed "Junne", genoemd naar de buurtschap Junne, ligt ter weerszijden van de "oude", landschappelijk bijzonder aantrekkelijke weg van Ommen naar Mariënberg, die ten zuiden van de Overijsselse Vecht loopt.

De spoorlijn Zwolle-Ommen-Mariënberg-Coevorden loopt parallel aan de weg, in de onmiddellijke nabijheid daarvan; samen verdelen zij het landgoed in een noordelijk en zuidelijk deel. De noordelijke begrenzing wordt gevormd door de Vecht, resp. een, na de kanalisatie daarvan, overgebleven dode Vechtarm, welke tot het landgoed behoort en één van de fraaie landschappelijke facetten uitmaakt. In het oosten grenst "Junne" aan het landgoed "Beerze", in het westen aan de boswachterij "Eerde" van het Staatsbosbeheer. Slechts in het zuiden is de grens qua eigendom minder scherp met de lager gelegen, venige landbouwgronden ten noorden van Den Ham.

De eerder genoemde buurtschap Junne, in het noordelijk gedeelte, nabij de Vecht gelegen, omvat een aantal boerderijen met de bijbehorende landbouwgronden, beide gevat in eikenlanen, -groepen en -bosjes. Deze nederzetting is niet alleen landschappelijk fraai, maar bovendien een verrassende afwisseling in het grote, vrijwel aaneengesloten, min of meer eenzame bosgebied van "Junne".

Alleen in het noordwestelijke gedeelte treffen we nog een betrekkelijk, grote oppervlakte "natuurgebied" aan, bestaande uit stuifheuvels met oude, zware vliegdennen, welk gebied overgaat in de min of meer moerassige gronden langs de Vecht, met restanten van de vroegere Vecht-meanders, graslanden en loofhoutbosjes, de zgn. Boeren- en de Achtermars. Het is een uniek rustgebied, dat van ontginning werd en wordt uitgesloten, mede in verband met de aanwezigheid van vindplaatsen van prehistorische voorwerpen. Hop, gagel, sleedoorn en jeneverbes, als minder algemeen bekende planten en struiken, komen voor.

"Junne" is rond 1000 ha groot en kan dus tot de zeer grote particuliere bezittingen van ons land worden gerekend. Daarvan is 620 ha bos, 240 ha landbouwgrond en 140 ha "natuurgebied", water en wegen.

* Foto's: P. H. M. Tromp

De aankoop

De bezitting werd in 1938 gekocht door de Amsterdamse Maatschappij voor Levensverzekering "Amstleven" NV (thans met anderen gefuseerd tot "Delta-Lloyd"), na de dood van de toenmalige eigenaresse baronesse Bentinck tot Buckhorst. Tot 1932 was het landgoed eigendom van een familie Lubs uit München. Wellicht is daaraan, toevalligerwijze, de goede herkomst van verschillende opstanden van groveden op "Junne" te danken. In de streek ten zuiden van de Vecht, op "Rechteren", Vilsteren, de boswachterij Eerde e.a. treffen we overigens veel meer goede herkomsten van groveden aan, zodat de hiervoor gegeven verklaring misschien wat al te simplistisch is.

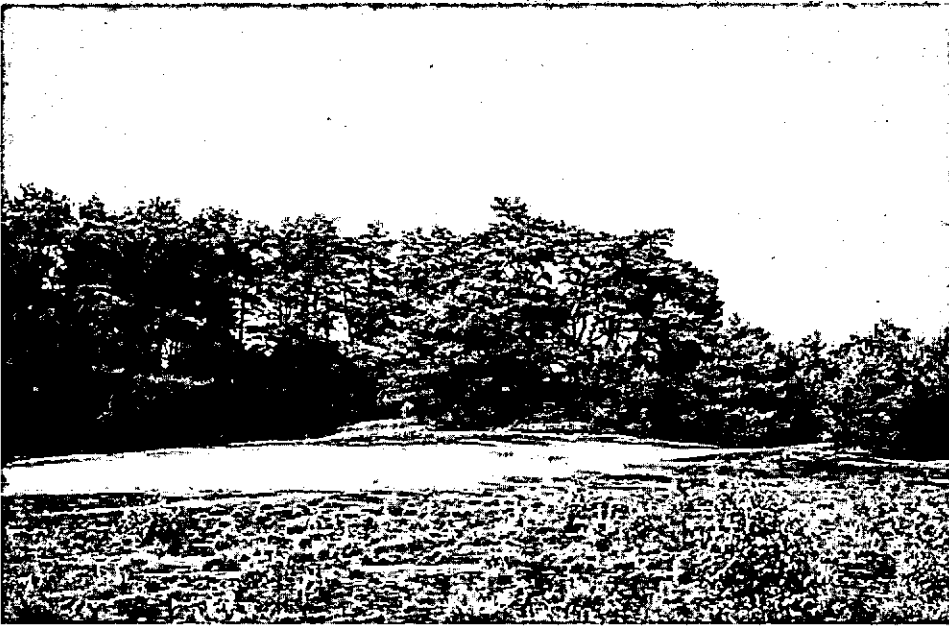
Voor al door toedoen van de toenmalige president-directeur van de Koninklijke Nederlandsche Heidemaatschappij, de heer J. P. van Lonkhuyzen werd "Junne" door "Amstleven" gekocht en niet door het Staatsbosbeheer, dat vrijwel op hetzelfde ogenblik toch al dat gedeelte van het landgoed "Eerde" van Ph. baron van Pallandt kocht, dat nu de boswachterij Eerde heet. Er werd toen dus reeds gestreefd naar een gespreide bezitsvorm van het Nederlandse bos, waarvan nu gezegd wordt, dat zij beslist niet verloren mag gaan.

Hoe dit ook zij, opgemerkt kan worden, dat zowel de Staat als "Amstleven" in dat jaar 1938 bepaald geen miskoop hebben gedaan, door voor rond f 400,- per ha, inclusief de opstanden, eigenaar te worden.

Het beheer en de exploitatie van het landgoed werd opgedragen aan de Koninklijke Nederlandsche Heidemaatschappij en werd steeds, tot op de huidige dag, vanuit het kantoor te Almelo gevoerd. Aanvankelijk door mijn vader, W. C. Meijerink, vervolgens door de heer M. J. Rozenboom en thans door de heer H. C. Hop. U zult begrijpen dat ik vanaf 1938, als tweedejaars student, en tenslotte vanaf 1954 als houtvester, steeds bijzonder geïnteresseerd was in en betrokken bij hetgeen op "Junne" gebeurde. En dat was nogal wat.

Houtteelt en bodem

Bij allen die het landgoed kennen of het ooit hebben bezocht, zal ongetwijfeld als totaalindruk (behalve die van een machtig mooi bezit) zijn achtergebleven, dat we hier

Stuifzand met oude vliegden
in het natuurgebied.

te maken hebben met goede bossen, soms zelfs bijzonder goede. Het laatste slaat dan echter wel op de groveden van goede herkomst, want door de meereisende soorten (en die zijn er veel en soms teveel gebruikt), kan die indruk niet zijn gevestigd, omdat de bodem van "Junne" arm te noemen is. Ze bestaat uit:

- 1 dekzanden (fijne, horizontaal gelaagde zanden);
- 2 dekzanden, die in verstuiving zijn geraakt en plaatselijk nog zijn;
- 3 beekafzettingen in het uiterste zuidelijke deel, waarop landbouwgronden zijn gelegen.

Deze zanden zijn, zoals bekend, arm en bezitten een totaalfosfaatgehalte, dat de 20 beslist niet te boven gaat, een humusgehalte van 2 à 3 % en een voor naaldhout vrij gunstige pH. Aldus gronden, die in feite alleen geschikt zijn voor Pinus-soorten, geheel overeenkomstig het hiervoor geschetste beeld.

Toch ligt de zaak minder eenvoudig en mag niet worden teruggebracht tot alléén de chemische rijkdom van de grond. Zonder nu direct van "het wonder" van Junne te spreken, is de bereikbaarheid van stromend, zuurstofrijk water op een diepte van ca 1.20 m, (in de vegetatieperiode), toch van doorslaggevende betekenis voor de mogelijkheden, die er naast die van Pinus-soorten nog zijn.

Bij de aankoop van het landgoed bestonden de naaldhoutopstanden voor vrijwel 100 % uit groveden. Enerzijds uit die van goede herkomst, zoals reeds genoemd, anderzijds uit oude opstanden met een vliegdenkarakter.

Het zijn vooral de laatste geweest, die in het kader van de velling van een overschot op de normale voorraad en het streven naar produktieverhoging, zijn hervormd in

douglas, lariks, fijnspar, sitkaspar en enige *Abies grandis*.

Momenteel bestaat van de 620 ha bos, 560 ha uit naaldhout en daarvan 350 ha uit Pinus-soorten. Hieruit volgt, dat in een periode van ongeveer 30 jaar rond 210 ha met het meereisend naaldhout werden herbebost.

Dit blijkt in het gedeelte dat uit dekzand bestaat, niet in verstuiving raakte en met bereikbaar grondwater, verantwoord te zijn geweest. Verantwoord in die zin, dat de herbebossingen zonder al te veel mislukkingen zijn geslaagd en tot op dit ogenblik tot alleszins redelijke opstanden (al zijn ze dus nooit ouder dan 30 jaar) zijn uitgegroeid. Waar de verjongingen echter onder scherm van zware grovedennen zijn uitgevoerd (met douglas) laat de sluiting te wensen over. Zoals elders werd ook hier, bij de geleidelijke verwijdering van de schermen, ernstige velling- en uitsleepschade ondervonden.

Het is echter waarschijnlijk, dat de opstanden van lariks, douglas en fijnspar in het beschreven, centrale gedeelte van "Junne", een beperkte omloop zullen moeten hebben.

Toch is er sprake van een opvallend voorbeeld, waarbij één groeiplaatsfactor die in een optimum verkeert (de watervoorziening), in staat is een complex van andere groeiplaatsfactoren (de natuurlijke voedingsstoffenrijkdom), die een onvoldoende niveau hebben, voor een groot gedeelte te compenseren.

Opgemerkt zij in dit verband, dat de herbebossingen van de laatste 15 jaren alle zijn bemest met fosfaat en stikstof.

In het verstoven gedeelte (dat verreweg de grootste oppervlakte uitmaakt), werd een vrijwel gelijke gedragslijn gevolgd. Met dien verstande, dat de houtsoortenkeuze werd afgestemd op:

- a de dikte van het stuifzandpakket, m.a.w. het wél of niet bereikbaar zijn van het grondwater.

- b het humusgehalte van het stuifzand, mede i.v.m. de wijze van verstuuving.
- c het al of niet aanwezig zijn van een oud profiel onder het stuifzandpakket.

Het is begrijpelijk dat u, ten aanzien van het gebruik van de traditionele meerreisende naaldhoutsoorten op dergelijke gronden zeer sceptisch zult staan, en niet ten onrechte. Het is dan ook gebleken, dat voornamelijk met de lariks in verschillende gevallen "te hoog is gegrepen". Merkwaardig is echter, dat de algemeen in ons land bekende eigenschap van de lariks, nl. die van een bedrieglijk goede, resp. bevredigende jeugdgroei, zich hier langer voortzet. Dit geldt vooral voor die gronden, waarop de onder a t/m c gestelde voorwaarden positief uitvallen. Vooral de wijze van verstuuving, zoals bedoeld onder b, is daarbij van groot belang.

Wanneer nl. het stuifzandpakket niet in één keer is ontstaan, maar in de vorm van een groot aantal verstuuvingen, die steeds zijn gevolgd door een periode van rust, waarin zich een vegetatie heeft kunnen ontwikkelen, heeft zich een "zebra"-profiel gevormd; een herhaalde afwisseling van stuifzandlaagjes met zwarte, zeer sterk humeuze banden. Het is op deze profielen, die chemisch zo arm zijn, dat zij ongeschikt voor lariks zouden moeten worden genoemd, dat desondanks een bevredigende produktie werd bereikt. Dat zou dan aan de fysisch zeer gunstige opbouw kunnen worden toegeschreven.

Als voorbeeld mogen de gegevens van vak 20, afdeling m op 29-jarige leeftijd (kiemjaar) dienen:

Oppervlakte 0,61 ha, gem. diameter 18 cm, gem. hoogte 16 m, stamtal 680 per ha, massa 150 m³ (spilhout) per ha.

Helaas ontbreken van deze opstand de exacte dunningsgegevens, maar ten aanzien van de andere

gegevens is ze ongeveer te vergelijken met de boniteit II, produktieklasse 10 van de opbrengsttafel van Van Soest (1954).

Afzet van dunningshout

Naast de in het voorgaande beschreven relatief gunstige bodemkundige omstandigheden, kon "Junne", evenals andere in de omgeving van Ommen gelegen bezittingen, profiteren van de bijzondere mogelijkheid tot afzet van het lichte dunningshout via de openbare "boeren"-houtverkopingen. Dit jaarlijks terugkerende, men mag wel zeggen folkloristische gebeuren van een verkoop "langs de percelen", bij opbod, onder auspiciën van een notaris, kon tot op de huidige dag met succes worden gehandhaafd. Was er in het verleden gelegenheid tot het houden van wel vijf verkopen op "Junne" in Januari t/m maart, thans zijn deze echter tot één à twee beperkt. Enerzijds is de vraag sterk verminderd, anderzijds werd het dunnings assortiment uit de ouder wordende lariks-, douglas- en fijnsparopstanden op den duur te zwaar voor de publieke verkoop. Boven een diameter van ca. 10 cm daalt de interesse uit een oogpunt van boerengeriefhout nl. plotseling en de prijs dienovereenkomstig.

Mijnerzijds wordt deze wijze van verkoop, in het kader van de bijeenkomst van de Studiekring van de KNBV t.a.v. "de Houtafzet", uitvoeriger beschreven in dit tijdschrift (maart, 1959). Momenteel zijn prijzen van ca. f 160,- per m³ niet meer mogelijk, maar bijzonder goede percelen (recht en dun!) van lariks en fijnspar halen niet zelden toch nog f 100,- per m³.

Het gereedmaken van zo'n verkoping, het "etaleren" en sorteren, kost vanzelfsprekend extra tijd, destijds gesteld op ongeveer 1½ manuur per m³. Met het stijgen van de

Ook in het "gecultiveerde" gedeelte werden enkele idyllische plekjes gespaard; enorme jeneverbes op helde.

Vak 21 (afd. c; de moederopstand (selectie-a) waaruit de loten zijn gesneden ten behoeve van de zaadtuin; opvallende hoogtegroeï, smalle kronen en rechte stammen.

loonkosten werd ook de marge, het voordeel ten opzichte van een verkoop aan de handel, kleiner. Misschien is het punt waarop ook deze wijze van verkoop van licht dunningshout de kosten niet meer dekt, zeer nabij of reeds bereikt, maar het voordeel, dat in de laatste 20 jaren de herbebossingen met de bedoelde houtsoorten consequent om de twee à drie jaar werden gedund, zal gedurende deze omloop een blijvende nawerking hebben.

Herkomst groveden en zaadtuin

Een derde, bijzonder "kenmerk" van "Junne" is de aanwezigheid van vele opstanden van groveden van de reeds gememoreerde goede herkomst. Drie daarvan zijn selectie-opstanden (A en B) en hebben reeds vele keren bijgedragen in de Nederlandse zaadvoorziening van de

groveden. In 1972 wordt te dien aanzien een nieuwe mijlpaal bereikt, zowel voor "Junne" als hopelijk voor de gehele Nederlandse bosbouw, doordat op "Junne" een zaadtuin is aangelegd. Van de selectie-A-opstand, vak 21, afdeling C, zijn loten gewonnen en geënt op Pinus onderstammen door het Bosbouwproefstation. De daaruit verkregen planten zijn naast de "moederopstand", aan de noordoostzijde daarvan, geplant in de vorm van een laagstamboomgaard. Eventuele kruisbestuiving zal zodoende het minste risico met zich brengen, omdat ze dan waarschijnlijk door de moederopstand zal geschieden.

Een alleen maar op sentiment berustend gevoel van weemoed vergezelt de voor het stichten van de zaadtuin noodzakelijke velling van het beroemde "Zeesserbos", althans het restant van vak 21, afdeling E. Wij waren in 1961 immers al begonnen met een zoomsgewijze oprolling van deze uit 1881 daterende, machtige opstand. De daarvan meest recente gegevens zijn aan het bedrijfsplan van 1957 ontleend:

Oppervlakte 7,05 ha; leeftijd (kiemjaar) 78 jaar; gem. diameter 26 cm; gem. hoogte 23 m; stamtal 500 per ha; massa 275 m³ per ha. Een eerste boniteit op dekzand!

Houtvoorraad

Na aldus enkele karakteristieken van "Junne" te hebben gegeven, mag één facet niet onvermeld blijven, dat medebepalend is geweest en zal zijn voor het bosbouwkundig beleid op de bezitting.

Op 2 januari 1945 verschenen na een nachtelijke razzia ongeveer 200 gedwongen houthakkers. Het gevolg was een velling, via een zeer sterke "lichting", van 12.000 m³, over een zeer grote oppervlakte uitgevoerd. De betreffende Duitse houtvorders gaf te kennen zoveel "bosbouwer" te zijn, dat hij ons niet met een enorme kapvlakte wilde laten zitten en dus de vereiste hoeveelheid door middel van een lichting zou weten te vinden. Dat deze uiteindelijk toch te sterk zou zijn, bleek op 1 maart 1949, toen bij een harde storm nóg eens 2000 m³ werd "geveld".

Deze enorme, gedwongen vermindering van de staande houtvoorraad is er de oorzaak van, dat het aanvankelijke overschot op de normale voorraad is omgezet in een tekort. Met als gevolg, dat wij thans magere jaren beleven na de vette daaraan voorafgaande.

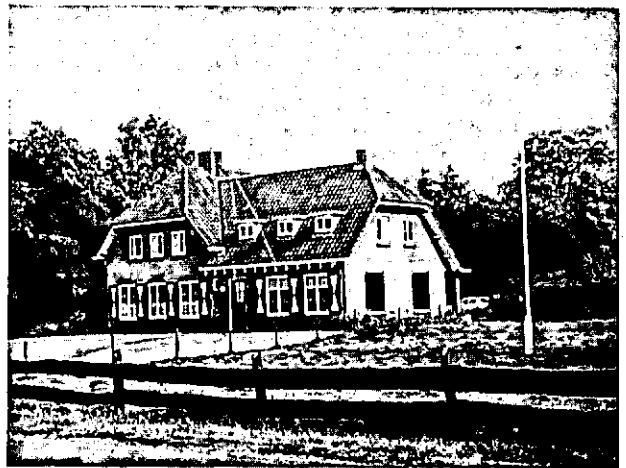
Even secundair als de stormschade was de Phomopsis op de douglas (waarmee de lichtenings destijds waren onderplant), die door velling- en uitsleepschade haar kans kreeg. Welk inboetpercentage toen werd "bereikt", herinner ik mij niet, maar wél, dat het 60.000 stuks waren. Mede daardoor kregen wij een hartgrondige hekel aan schermen, van zware grovedennen in het bijzonder.

Landgoed als totaliteit

Het bloed kruipt waar het niet gaan kan. Door de gereleveerde houtteeltkundige zaken dreigt het totale

Eén van de vernieuwde boerderijen in de buurtschap Junne; de boerderij "Siegering".

Reeds In 1955 werd een bedrijfsgebouw met woning voor de beheerder gesticht.

aspect van "Junne" als landgoed verloren te gaan. Toch is het die totaliteit van een "landgoed", die bepalend is voor de financiële uitkomsten. Hoe dikwijls wordt niet in ons land, vooral in Twente, de Achterhoek en Brabant met hun "gemengde" bezittingen een ongunstig, wellicht negatief exploitatiesaldo, geheel afgewenteld op het bos? De ene keer is het ongetwijfeld een kasteel met een slotgracht, een gazon daaromheen, dat als gazon moet worden onderhouden, een parkbos met paden, zonder enige opbrengst; een andere keer een boerderij met een slecht dak, een bij te bouwen schuur of hooiberg, een noodzakelijk te vergroten gierkelder of een statusbepalende afrastering, die in feite verantwoordelijk zijn voor het ongunstige resultaat? Maar al te vaak heeft men de boekhouding niet zó opgezet, dat een na-calculatie al mogelijk zou zijn, laat staan inzicht zou geven in het feit, dat de bosexploitatie meestal niet de oorzaak is van het tekort.

Het omgekeerde komt vanzelfsprekend óók voor, maar dan zal men toch moeten beschikken over verpachte landbouwbedrijven op goede gronden met weinig en in zeer goede staat verkerende bedrijfsgebouwen.

Dat was op "Junne" bepaald niet het geval. Het is van oudsher een afzonderlijke "marke" geweest, tot de markenverdeling in 1886. Er valt echter historisch weinig over te vinden, omdat de Junner markeboeken verloren zijn gegaan.

In 1400 komen op de lijst van dienstmannen van de misschop drie Junners voor, waarbij de Buggher. De plaats van het voormalige erve de Buggher is bekend en van de in 1457 in Junne aanwezige tien erven zijn de namen voor een deel nog terug te vinden in die van nu nog bestaande boerderijen, zoals Seygerink = Siegering. Nijenhuis = Nienhuis = Niens. Hackers = Hakkenoord. Assying = Assink, en in 1582 bovendien Hermelink = Hermink.

De buurtschap is dan door "Criegh" geteisterd, een erve ligt "unvermeijert wuest" en een ander "under tsant

bestoven". Met een vreugdevoller geluid, in 1617 -- de mooie meisjes van Junne worden dan vereerd met een half vat bier -- verdwijnt Junne uit de kronieken.

Ten tijde van de aankoop, in 1938, telde "Junne" 16 boerderijen. Daarvan kon er één worden afgebroken en is er één door brand vernield en niet herbouwd.

Van de resterende veertien, meestal kleine bedrijven van 10-15 ha, werd in 1955 voor een negental een plan tot vernieuwing en restauratie opgesteld. Het lag in de bedoeling dit plan in een periode van hoogstens tien jaar (ongeveer één per jaar) te realiseren, en gelijktijdig een interne verkaveling door te voeren.

Dit laatste was vanzelfsprekend slechts mogelijk, wanneer in het kader van bedrijfsbeëindiging de overige vijf bedrijven zouden verdwijnen, met de oppervlakte waarvan de andere zouden kunnen worden vergroot. Op die wijze zou de noodzakelijke investering tenminste enig rendement opleveren.

Technisch is de vrijwillig door de directie van "Amstleven" N.V. op zich genomen taak tot een goed einde gebracht. In 1969 is de laatste boerderij nl. gereedgekomen, zij het in de vorm van een volledige nieuwbouw. Het zal duidelijk zijn, dat de in 1955 geraamde kosten verre zijn overschreden; én door de kostenstijging in het algemeen én door enkele tegenvallers (bijvoorbeeld het ontbreken van voldoende fundering) waardoor nieuwbouw in plaats van restauratie nodig was. Het is om deze redenen, dat het geplande tijdschema niet volledig kon worden gevolgd en er een vertraging van ongeveer vier jaar is ontstaan.

In de gevallen van restauratie moest worden voldaan aan de eis tot handhaving van het karakter van de gebouwen, met name de voorgevels van de woongedeelten, terwijl in de meeste gevallen opnieuw rietdekking werd toegepast. Werden deze eisen natuurlijk als een kostenverzwarende last gevoeld en tenslotte ook ervaren, niet ontkend kan worden, dat de buurtschap Junne daardoor zijn "serene"

karakter kon behouden.

Het is dan ook niet teveel gezegd, wanneer men vaststelt, dat voor de betreffende landbouwers het besluit van de eigenaresse tot verbetering van hun bestaansmogelijkheden een zegen is geweest; dat dit slechts mogelijk was door de grotere mogelijkheden van een Verzekeringsmaatschappij in het opzicht van liquide middelen; veel meer nog, dat de persoonlijke betrokkenheid van enkele directeuren bij het wel en wee van het landgoed, bepalend is geweest voor de bedrijfsvoering gedurende 30 jaren, voor de betrokken rentmeesters voor een optimaal werkklimaat.

Zij nog vermeld, dat reeds in 1955 een bedrijfsgebouw werd gesticht, tot berging van machines en werktuigen en met een droogzolder voor boomzaden (de "tijden" zijn wel heel snel veranderd!); aangebouwd werd een woning voor de dagelijks beheerder.

Voorts werden enkele zomerhuisjes gebouwd, met zeer gespreide ligging, die bij het personeel van de eigenaresse bijzonder in trek zijn om er enkele weken vakantie in door te brengen.

Het zou mogelijk zijn ten aanzien van beleid, bedrijfsvoering, alsmede houtteelt een nummer van dit tijdschrift te vullen. Het was echter slechts mijn bedoeling u kennis te laten maken met enkele zaken, die op een landgoed aan de orde kunnen zijn, beheerstechnisch er een bekoring aan verlenen en duidelijk maken, dat "bosbouw" te vaak met "landgoed" wordt vereenzelvigd en daardoor ten onrechte in diskrediet raakt.

Mogelijk is het mij gelukt uw aandacht te vestigen op een stukje Nederland, van voor u ongekende bekoring.

Gaat u eens kijken in de omgeving van Ommen, in het bijzonder op "Junne". Het is wel een heel eind aan "de andere kant van de IJssel", maar u zult tot het besef komen, dat er nog eenzaamheid bestaat, een "ruimte", waarvan men zegt, dat die in ons land niet meer te vinden is. Toch wél, als men die maar zoeken wil!